

Nabije vogels

© 2021 Frans van der Helm | Uitgeverij Noordboek

Ontwerp binnenwerk: Elgraphic

Illustraties: Elwin van der Kolk

Ontwerp omslag: Sander Pinkse Boekproductie

Foto omslag (jonge grauwe vliegenvanger): Paulo Brandao via Unsplash

ISBN 978 90 5615 545 2

NUR 410

Een deel van de teksten verscheen eerder in het tijdschrift *Vogels* van *Vogelbescherming Nederland*, *NRC Handelsblad* of dagblad *Trouw* – doorgaans in iets andere vorm. Dank aan de betreffende redacties en redacteuren.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Nabije

FRANS VAN DER HELM

vogels

Persoonlijke portretten en alledaags spektakel

MET ILLUSTRATIES VAN ELWIN VAN DER KOLK

NOORDBOEK | NATUUR

Inhoud

INLEIDING – Een nachtegaal in oorlog	7
STAD	9
Zonder verrekijker	11
Een zilvermeeuw studeert techniek	14
Een musje van niks	16
Stadse huismus kent geen mens	18
In gedachten schallend	19
Winterwandelen met gezelschap	21
Geen bouwmeesters	23
DORP	25
<i>Pjiew pjiew pjiew tixí tixí trruuoë</i> – Het Ochtendconcert	27
Roek in de reclame	30
Een neurotisch persoon	32
Een slechte zanglijster	33
Goede oude tijden	35
Spechtenroffel	37
Onder de bomen	38
TUIN	41
Fluisterzangers	43
Kauw is de betere tortelduif	45
Geen vogel-GGZ	47
Kijkende kauwen	49
Vinkig vakvrouwschap	51
Zingen met hoofdpijn	53
Jong gezelschap	54
Vliegenvanger leert vliegen	56

Grauwe pedagoog	59
Een Circusmerel	61
Kauw met kwetsuur	66
Geen reisverzekering	68
De Mussenbrigade	70
Veren in de koelkast	72
Roodborstje tikt	74
Een kip	76
Ontaarde moeder	77
Halfwees	79
Dorp zonder merels	80

BOS	83
Krakende boomklevers	85
Sperwerscherp	87
De lichtheid van een bestaan	89
Een vechtende vader	91
Bosbedelaars	92
Bouwers aan de telefoon	94
Met geheven klauw	96
Het buizerdbord	98
Een leigrijze pedagoog	99
Het ritme van de nacht	101

WEI	103
Stil staan bij zwanen	105
Naar vogels kun je fluiten	108
Berekenende buizerds	110
Zon in de snavels	112
Rijke streektalen	114
Stille hangjongeren	117
Zwart-wit op wit	119
Fladderruis	121

STROOM	123
Op de troon	125
Watermerel	127
IJzervogels met stalen zenuwen	129
Oerverstand	131
Roerloze Roerdomp	133
Verraderlijk ijs	135
Welsprekend zwijgen	137
Echte vogelliefde	139
De Koninklijke eet een visje	141
ZILT	143
Eenpotig paalspringen	144
Meeuw op afstand	147
Verwaaide oorpluimen	149
Rechtlijnige denkers	151
Lentebravoure	153
Tussen wal en schip	155
ZWERK	157
Een mooie moordenaar – SLOT	158

INLEIDING – Een nachtegaal in oorlog

De kastanjabomen liepen ongekend snel uit, hun bloemkaarsen staken fier de blauwe lucht in, sterker geurend dan ooit. Ze deden het goed in de weldadige warmte – van de nabranden in Rotterdam, mei 1940.

Er zijn altijd mensen die naar planten en dieren kijken. Altijd. Soms omdat ze even bij iets anders stil willen staan dan het overheersende.

Zo hebben heel wat Londenaren, terwijl hun stad in de oorlogsjaren werd geradbraakt, een open oog gehouden voor vogels.

Voor die gierzwaluw die door een spectaculair luchtgevecht cirkelde – vliegjes vangend. Eén geval werd vastgelegd van een mus die bij een bombardement een flauwte kreeg.

Het is een kwestie van instelling, zo blijkt. Je kunt het gevaar op jezelf betrekken. Maar je kunt jezelf ook als gevaar tegenoverstellen. Dat is wat de nachtegaal deed.

Nachtegalen stonden bij oplettende Londenaren bekend om hun gebrek aan angst voor wapengeweld. Sterker nog, ze leken het te beschouwen als het geluid van een buitengewoon krachtige rivaal en indringer', ... trying to muscle in on their territory'.

In mei kon het gebeuren dat een nachtegaal tijdens een luchtaanval, te midden van bomexplosies, extra luid zat te zingen. Vogels kunnen in doodsnood een lied aanheffen. Maar de Engelsen, zelf op weg naar schuilkelders, waren het eens over zo'n zingende nachtegaal. Dit was geen angstig vogeltje. Dit was een boze vogel – wáág het niet, nog dichterbij te komen.

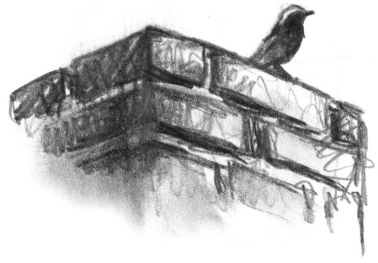
Het was zijn wereld, en of iedereen daar maar rekening mee wilde houden. Vooral die indringer die hem wilde overdonderen.

Een nachtegaal die, met felle oogopslag, bommenwerpers en afweergeschut probeert te overstemmen. Kijk, zo kennen we ze weer. Vogels. Alledaags, en altijd bijzonder.

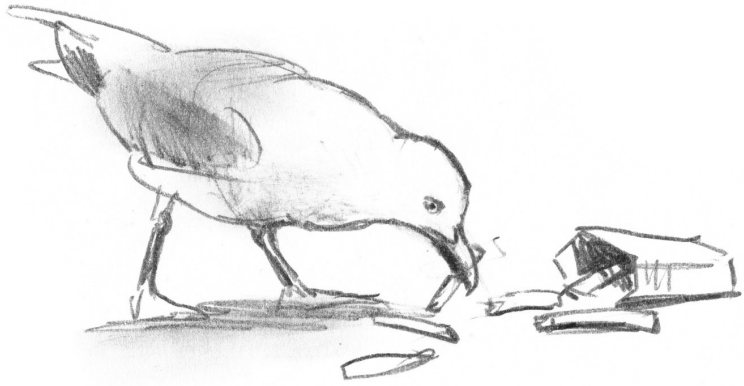
Ze hebben veerkracht. Ze proberen zichzelf te beschermen. In een door mensen gedomineerde wereld vol machtige economische krachten lukt ze dat niet altijd. Dan hebben ze diezelfde mensen weer nodig. Bekendheid helpt dan, net als een gevoelde band. Daarom dit boek, met een persoonlijke blik, zonder verrekijker – op nabijheid in meerdere opzichten.

STAD

Zonder verrekijker

De mantelmeeuwen op het platte dak maken als elk jaar weer druk aanstalten daarop te nestelen, luidruchtig paren vormend of juist prille paartjes opbrekend. Mijlenver van de kust, boven stadsverkeer, maar het ritueelvertoon en krakeel zijn er niet minder om. Heerlijk – je staat op met het geluid van de Waddenzee, waarbij razende auto's en dreunende trams de rol van wind en branding op zich nemen.

De natuur doet aan stadsuitbreiding. Nog niet zo lang geleden voelde je je uitverkoren als je vanuit een in het riet geparkeerd roeibootje in de echte natuur de balts van een schuw paartje futen te zien kreeg. Met als zeldzaam hoogtepunt natuurlijk de poëtische pinguïndans, het buik-aan-buik oprijzen uit het water met attente geschenkjes in de snavel. Ook die vogels wisten de stad te vinden – en anders vond de groeiende stad hun broedgebied wel. Nu verdringen de futenparen elkaar op het betere stadswater. En zwemmen pal langs je heen of, bij beschouwingen vanaf een brug, onder je door.

Haast gedachteloos registreer je de fasen van de balts. Die daar zwemmen nu van elkaar weg om, opeens, volstrekt simultaan te duiken, en die andere gaan zo die pinguïndans doen; en een niet zo'n best koppel blijft steeds maar in het inleidend kopschudden steken. Noodgedwongen loop je er vaak aan voorbij. Want je kunt ook met je neus bovenop een meerkoetengezin gaan staan, bekijken hoe de ouders plastic zakken opdiepen en minutieus van waterdiertjes ontdoen die ze vervolgens in de snavelpunt aan hun jongen voorhouden. Als je beleefd om de aan de waterkant opgestelde blauwe reiger heenloopt, kun je aan zijn hals zien dat de zojuist ingeslikte voorn nog lééft. Een verrekijker is hier een belachelijk apparaat.

En dan, vandaag, wordt het echt te grijs. Met schijnbaar alle tijd van de wereld cirkelen hoog buizerd en wespendienven voorbij, andere roofvogels trekken strepen, terwijl vogelgezang lijn negen haast overstemt.

Al dat geloop en stil zitten in echte natuur met een kilo kijkers, dat blij zijn met een voorbischietende schim of wat stipjes in de verte ... Je kunt maar beter in de stad blijven. Dat vinden ook de boomvalken, die kekkerend rond het plantsoen schieten, waar ze hun nest hebben. Op het plateland zijn dat nu zeldzaamheden, over wier lot vogelbeschermers bezorgd doen. Tja, dan hadden ze de haviken maar niet moeten beschermen, die nu weer zo sterk staan dat ze veel boomvalken naar binnen werken.

Van haviken hebben boomvalken hier geen last – nog niet. Met het blote oog zie je hoe boven chips etende scholieren een van de vogels haast achteloos de klauwen in een spreek slaat. Die was wat onoplettend na een achtervolging door een overspannen nijlgans, die zelfs zo'n kleine vogel niet in de buurt van zijn jongen wilde hebben.

Een paar blokken verderop hebben de ex-rotsduiven al een paar jaar terug ongewenste burens gekregen: slechtvalken. Moeiteloos bespelen die met spitse vleugels de luchtwervelingen rond woontorens, met af en toe een valvluchtje dat er in een verstild bergreservaat toch echt niet anders uitziet.

Terug in huis merk ik dat er weer druk aalscholverkeer boven de stad is – met de regelmaat van de klok komt er een prehistorisch silhouet voorbijzetten. Bovenop de deprimerend vormgegeven betonkolos van de plaatselijke GGZ paraderen drie kraaien, vannacht zal er weer die bosuil zitten. Wat lager, op de oude, hoge schoorsteen van een nog niet gerenoveerde woning van vier hoog zit opeens een Carolina-eend, nadrukkelijk op het voorjaar gekleed. Keurend blik hij de verticale tunnel in. Twee schoorstenen verder doet zijn vrouwtje, met scheefgehouden kop, hetzelfde. Die verwilderde Amerikaanse vogels zijn nu eenmaal gewend in boomholten te broeden.

Als een bezorgde boswachter zonder bos tik ik terechtwijzend op het raam, om ze af te houden van heilloze tochten naar CV-ketels. Het vrouwtje kijkt op, houdt het voor gezien en vliegt zoekend weg boven de daken – en dan volgt het mannetje slaafs. Een verdieping lager dan hij net zat probeert een Kaapverdiaanse overbuurvrouw haar roodvoorhoofd-amazone van een gordijnroe te krijgen, half-boos en half-bang haar blote arm strekkend richting een vervaarlijke papegaaiensnavel. Ook een boeiende aanblik.

Nog geen vijf minuten later, verschijnen twee ooievaars in beeld.

Langzaam cirkelend volgen ze een traject dat zij even later weer in omgekeerde richting zullen afleggen – een nestplaats zoekend op een brede groenstrook, met kantoortorens als achtergrond.

Aan de ene kant voel je je een beetje bekocht. In het grotere groen doe je nu nog ambachtelijk moeite andere dieren te zien te krijgen, maar wie weet komen ook die in de toekomst allemaal in een aaneengesloten Randstad Nederland uit de hand eten of naar je veters pikken. Veel vogels komen er nu al aan hun trekken, in een wat andere setting dan het bos en beemd dat natuur-nestor Jac.P. Thijssen ooit aanbeval. Zou het kunnen dat de Nederlandse natuur ondertussen toch iets van haar allure verliest? Thijssen sprak ooit in *Het Vogeljaar* van ‘het overbevolkte, overbebouwde, overbewoonde Nederland, waarover men zich zoo druk en bezorgd maakt – en wel terecht.’

Dat was in 1942.

Je zou er mopperig van worden. Maar hoor nou toch, een even moeilijk te plaatsen geluid waardoor je vanzelf Zuid-Europees bergland om je heen ziet verrijzen ... Ja, een zwarte roodstaart. Niet poëtisch benoemd, maar wel zo klinkend. Hoog boven de winkelstraat zit hij tevreden tussen geliefd kaal steen.

Wat zou je nog buiten de stad zoeken? Het is overal lente.

